

W 1938 roku na kilka tygodni przed Anshlussem Austrii, na Uniwersytecie Wiedeńskim doszło do manifestacji – grupa około 200 studentów po wykładzie w gmachu głównym sformowała pochód i udała się pod siedzibę parlamentu, śpiewając niemiecko-narodowe i nazistowskie pieśni oraz demonstrując jedność z III Rzeszą. Z kolei pod koniec 1937 roku Warszawę obiegła plotka jakoby oddziały Ruchu Narodowo Radykalnego, wyrastającego z nacjonalistycznego środowiska studentów Uniwersytetu Warszawskiego, szykowały się do przeprowadzenia zamachu. Jak doszło do tego, że studenci ważnych w swych krajach ośrodków naukowych gotowi byli wystąpić przeciwko panującemu porządkowi politycznemu i prezentowali tak skrajne poglądy polityczne? Co ukształtowało ich postawy i decydowało o formach aktywności w życiu publicznym?

Powyższe pytania zaprowadziły mnie do sformułowania koncepcji rozprawy doktorskiej, w której zajmuję się w ujęciu porównawczym analizą radykalnych – w większości prawicowych – postaw politycznych młodzieży studenckiej Warszawy i Wiednia oraz śledzę wybory ideowe i proces formowania się skrajnych światopoglądów w obu środowiskach akademickich. Próbuję wnikać w wyobrażenia studentów o świecie i zbadać podstawy ich krytycznego stosunku do panującego porządku społecznego oraz przeanalizować radykalne metody, jakie obierali, aby zmieniać otaczającą rzeczywistość zgodnie ze swoimi poglądami. Zwracam uwagę na napięcia pomiędzy młodymi z różnych środowisk społecznych, narodowych i ideowych oraz analizuję proces kształtowania się wspólnot wyobrażonych, stosunek studentów do kategorii lojalności państwowej i przynależności narodowej. Na podstawie różnorodnych źródeł – akt uniwersyteckich, programów i broszur organizacji studenckich, prasy studenckiej i prasy codziennej oraz pamiętników i wspomnień – badam postawy młodych zarówno przez pryzmat ich deklaracji ideowych, jak i radykalizmu w życiu codziennym.

Za podjęciem tematu studenckiego radykalizmu w latach 30. przemawia wiele powodów. Porównanie sytuacji i procesów radykalizacji młodzieży akademickiej Warszawy i Wiednia pozwala wyodrębnić uniwersalne mechanizmy kwestionowania przez młodzież zasad obowiązujących w życiu publicznym oraz uwidacznia transfery doświadczeń i idei w Europie. W swoich badaniach biorę bowiem pod uwagę, jak na postawy młodego pokolenia oddziaływała krytyka cywilizacji zachodniej (recepja myśli Oswalda Spenglera, Mikołaja Bierdjajewa czy Floriana Znanieckiego) i demokracji parlamentarnej. Analiza zachowań młodych ludzi przynosi również nowe spojrzenie na tożsamość państwową i narodową obywateli dwóch republik powstałych po I wojnie światowej oraz rzuca światło na przyczyny i uwarunkowania permanentnego kryzysu politycznego i społecznego w międzywojennej Europie. Ponadto prowadzone przeze mnie badania korespondują ze współczesnymi rozważaniami nad postępującą radykalizacją języka debaty publicznej i postaw społecznych.